KAPITEL 1

En sociolog blir till – dispositioner, praktiker och lärdomar

Gunnar Olofsson

EN DAG I JUNI 1963 ringde Gösta Carlsson. Han var professor i det ämne jag då läst i två terminer. Jag fick den överraskande frågan om jag ville börja arbeta som andre amanuens i sociologi till hösten. Mitt svar blev ”ja tack”. Så blev jag indragen i en personlig och disciplinär resa som ännu pågår. Femtio år senare är jag fortfarande engagerad i ämnet, bland annat i ett par större forskningsprojekt.

I detta kapitel utgår jag från C Wright Mills begreppspar ”biografi och historia” för att teckna den sociologi jag mötte, den jag successivt tillägnade mig och den sociolog jag blev. Det består av fyra delar.

Ett första tema är hur ett sociologiskt habitus formades i samspelet mellan de förutsättningar som fanns i min bakgrund och den vetenskapliga tradition jag mötte vid universitetet.

Ett andra tema är hur denna sociologiska och vetenskapliga praktik influerades och formades i samspel med andra praktiker, inte minst ett samhälleligt och politiskt intresse och engagemang.

Sedan nämner jag några lärdomar jag gjort och utifrån vilka jag ser styrkor och problem i dagens sociologier.

Till sist skisserar jag den institutionella och kognitiva förändring som ämnet och dess omvärld genomgått, sedan en rad ”bindestreckssociologier” blivit egna och självständiga ämnesdiscipliner.

Essän är skriven i första person men tänkt i tredje person. Den försöker teckna hur ett generationstypiskt men ändå specifikt sociologiskt habitus blev till och omvandlades, de insikter, lärdomar och begränsningar som präglade det, och hur det kan placeras in i en ram där sociologiämnet genomgått en väldig förändring, såväl kognitivt som institutionellt.

Slump och kontext

I en mening var det en tillfällighet att jag halkade in i sociologin. Det ämnet var inte synligt i Kalmar, på det läroverk där jag tog studentexamen 1961. Det jag ville läsa efter genomliden militärtjänst var historia, det ämne som jag var mest entusiastisk för under mina gymnasieår. Min spatiala och estetiska begåvning räckte inte till för att kunna bli en god arkitekt, det enda tekniska yrke jag velat utbilda mg till. Jag ville inte heller, som mina klasskamrater, bli civilingenjör och läsa teknisk fysik eller ens bli läkare.[3]

En nära vän från gymnasietiden hade läst statskunskap när han kom till Lund. Visst fanns det spännande element i det ämnet – men författningslära och kommunallagar lockade inte. Denne unge statsvetarstudent vände efterhand sin håg till sociologi; hans namn var Göran Therborn. Hos mig väcktes tidigt ett intresse för modern historia. För att läsa historia i Lund krävdes gymnasiekunskaper i latin. Det kravet var på väg att avskaffas. Så det första året ägnade jag åt andra ämnen som jag var intresserad av. Filosofi förstås. Gunnar Aspelins tvåbandsverk om *Tankens vägar* (1958) hade jag köpt för ett stipendium. Aspelin var professor i Lund, men han var också sjuk och tjänstledig, vilket gick upp för mig när jag väl börjat läsa ämnet.

Det var kanske en tillfällighet att jag kom till sociologin, men inte att jag blev kvar. Det fanns förutsättningar både i min uppväxtmiljö och i mina gymnasieår som gjorde att sociologin som samhällsvetenskap blev intressant för mig. Ämnet var en modern, på en gång encyklopedisk och teoretiskt nyfiken samhällsvetenskap. Om det i en mening var en tillfällighet att jag började läsa ämnet och en särskild kontext som gjorde att jag blev anställd, så fanns det på ett intellektuellt och biografiskt plan en beredskap för sociologin som tankeform och disciplin.

Ett ämne på uppgång

När jag i juni 1963 blev tillfrågad om att bli amanuens, berodde det på en kombination av följande fem förhållanden. För det första, en våldsam expansion av Lunds universitet och dess filosofiska fakulteter, med en snabbt stigande tillströmning av studenter till de samhällsvetenskapliga ämnena. Det fanns ingen spärr. För det andra fick institutionerna medel till under-

3 Det fanns förväntningar hemifrån att jag skulle bli läkare.

visning efter antalet registrerade studenter, ”automatiken”. För det tredje hade ämnet lyckats få en bra ersättning, då det var klassificerat som ett halvlaborativt ämne, i linje med t.ex. psykologi. Det betydde att man anställde många amanuenser och assistenter som kunde fungera som hjälplärare i olika slags övningar och laborationer.[4] För det fjärde var en termins studier i sociologi ett obligatoriskt inslag i både psykolog- och socionomutbildningen. För det femte var ämnet klassificerat som ett accepterat ämne för dem som ville komplettera sina studentbetyg för att söka in till spärrade utbildningar. Ett par betyg i sociologi kunde hjälpa den som ville bli gymnastikdirektör, läkare, tandläkare eller skogsmästare, att komma in på dessa utbildningar. En filosofie kandidatexamen i den (då) osannolika kombinationen genetik och sociologi öppnade dörren till läkarutbildningen.

Jag arbetade sedan som amanuens fram till 1967 och slapp ta några fler studielån i livet. Samtidigt läste jag ”trean”, dvs. tre betyg i sociologi. Där någonstans blev jag på allvar inskolad i ämnet och började se mig både som en (blivande) sociolog och radikal intellektuell.

Några av de intryck och det sociologiska tänkande jag då försänktes i, formade den sociologiska djupstruktur som sedan byggts på med nya skikt av influenser, präglingar och omorienteringar. Jag hade turen att möta en sociologiskt *corpus* som var förenlig med en rad senare influenser. Urkärnan i mitt sociologiska habitus (begreppet då förstått i Bourdieus dynamiska tappning) formades under tiden 1962–1966. Det fick sedan, genom mötet med den marxistiska traditionen en mer komplex struktur under tiden 1965–1975, och fick senare flera nya skikt.

Familj och by

Jag är uppvuxen i en småborgerlig miljö på landsbygden i sydöstra Småland, utanför Kalmar. Mina föräldrar hade lanthandeln i byn, en by som präglades av bönder och av det närbelägna godsets lantarbetare. Det var en miljö som då ännu representerade det gamla landsbygdssverige. Fortfarande fanns där, i början och mitten av 1950-talet, en fungerande social offent-

4 Jag kom in i ämnet i dess mest expansiva fas. År 1958 fanns det två personer som i universitetskatalogen definierades som anställda i ämnet sociologi; åtta år senare var vi 44, en tjugodubbling. Antalet anställda i ett stort ämne som Nordiska språk var 11 år 1958 och fördubblades till 22 år 1966.

lighet, med föreläsningsförening, lokalbibliotek och syföreningsauktioner. Den här uppväxtsituationen gav ett socialt habitus som varit produktivt för att bli sociolog.

I en by som dominerades av jordbruk, var lanthandeln på en gång en central mötespunkt men också socialt marginell. Mina föräldrar umgicks med några av bönderna, snickaren i byn och med prästfamiljen och småskollärarinnan. Den friherrliga familjen på godset Christinelund var förstås utom räckhåll.

Som barn umgicks jag med byns jämnåriga prästdotter och med pojkar som var söner till bönder, lantarbetare och vägarbetare och fick på det viset en självklar inblick i helt olika hemmiljöer. I lanthandeln fanns det flickor som arbetade som butiksbiträden, biträden som också hjälpte till i hushållet. Det var döttrar från bonde- och lantarbetarhem.

Via släkten umgicks jag inte bara med bondfamiljerna på min fars sida, utan också med min morbrors familj. Han var civilekonom och tjänsteman på länsstyrelsen i Växjö och hade inte bara en hemmafru utan också konst på väggarna och persiska mattor på parkettgolven.

Positionen att på en gång vara en del av men samtidigt också marginell ger en möjlighet att utveckla ett dubblat seende för det sociala livets mekanik som är typiskt för mycken sociologi.[5]

Den byvärld jag växte upp i var socialt transparent. Min far var högerman, något han inte öppet skyltade med. Hos honom levde minnen från 1930-talets strider mellan de s.k. ungsvenskarna i dåtidens högerungdom och de tysk- och nazivänliga krafterna i det nationella ungdomsförbundet och den tidens bondeförbund. Hemma fanns inte bara den lokala högertidningen *Barometern* utan också *Svenska Dagbladet*, handelssektorns facktidningar och högerpartiets medlemsorgan, *Medborgaren*.

Jag blev mycket tidigt klar över hur politiken hängde ihop med den sociala positionen i byn. Bättre ställda bönder var högermän, en folkskollärare uppifrån skogsbygden var den lokala folkpartisten, medan lant- och skogsarbetare var socialdemokrater. Kyrkoherden i byn var med i Bondeförbundet. Eftersom det var det största partiet i kommunfullmäktige var han

---

5 Se Norbert Elias i *What is sociology* (1978) och *Imvolvement and Detachment* (1987). Bourdieu har i flera verk diskuterat detta, alltifrån *Le Métier de sociologue* (1968), via *Homo Acamdeicus* (1984) och *La Misère du monde* (1993) fram till ”socioanalysen” i *Science de la science et réflexivité* (2001).

kommunalnämndens ordförande. Högermän (bönderna), bondeförbundare (prästen) och socialdemokrater (skogs- och lantarbetarna) – deras representanter i kommunfullmäktige kände jag. Politiken var då socialt genomskinlig.

Från och med valet 1954 – jag var då tolv år – följde jag med min far och var med om valförrättningen och sammanräkningen av valresultatet. Då lärde jag mig uttryck som ”valvind” – så som valet gått i byn så skulle det också gå i landet som helhet. Från valkampanjerna 1954 kommer jag väl ihåg socialdemokraternas valfilm *Skattefria Andersson*, med dess försvarstal för den offentliga sektorn. Skatterna var höga, men det var ändå bättre att betala skatt så att vägen inte tog slut mitt i åkern framför PV:n.

När jag gick i folkskolans fjärde klass blev det klart att jag skulle börja i realskolan i Kalmar från och med hösten 1953. Jag fortsatte att bo hemma och pendlade in till Kalmar. Det blev långa tågresor mellan hemmet och läroverket. Socialt gled mina kamrater från folkskolan successivt in i bakgrunden samtidigt som mina nya klasskamrater hade sin stadsvärld (eller pendlade hem till andra byar). Så även här var jag både med och utanför.

Politiskt intresse – intellektuellt självförtroende

Hösten 1957 började jag i gymnasiet, på reallinjen och senare dess matematiska gren. Jag hade lätt för matematik, fysik och kemi. Men jag var mer intresserad av historia och litteratur. Det var inte *Teknikens Värld* utan *Bonnies Litterära Magasin, Orkester-Jorunalen* och, efterhand, den engelska vänsterns veckotidning *New Statesman* som lockade till läsning på Kalmar Stadsbibliotek. Den politiska vändpunkten för mig kom läsåret 1956–1957. Hösten 1956 var det upproret i Ungern mot Sovjet, och Englands och Frankrikes invasion i Suez som gjorde störst intryck; olympiaden i Melbourne i mycket mindre grad. Min historie- och geografilärare drog en skammens parallell mellan dessa två förlopp. Nu var världen ändrad; det var nu fråga om USA–Sovjet. Efter Suezkrisen var Frankrike och England förbi som stormakter. Det var Suez/Ungern, och främst Ungern, som tillsammans med denna epoks inhemska kraftmätning, ATP-striden 1957–1958, som drev mig till ett politiskt engagemang som gick åt vänster.

ATP-debatten fick mig efterhand att ta ställning för linje 1, dvs. det av socialdemokraterna och LO stödda förslaget om ”allmän tjänstepension”. Skälet var att jag såg Linje 1 som det rättvisa och moraliskt försvarliga för-

slaget. Vad hade de med säkrad ålderdom för rätt att ställa sig i vägen för de grupper som inte hade förmögenhet, eller en arbetsgivarpension? Den grafiska kontrasten mellan livsvillkoren för lantarbetar- respektive bondefamiljerna i min uppväxt slog nog igenom som grund för att jag tog ställning för linje 1.

Min fascination inför intellektuellt arbete väcktes under gymnasiet. Mendelejev ordnade i det periodiska systemet upp naturens grundämnen med hjälp av ett par enkla principer och reducerade därmed komplexitet till en struktur av element och relationer. Det blev ett mönster för vad vetenskapligt arbete innebar.

Min bakgrund disponerade mig för ett historiskt-sociologiskt habitus. Den klassiska sociologins betoning av den grundläggande samhällsomvandlingen, från traditionellt till modernt, hade resonans i min egen biografi.

Till Lund och mötet med sociologin

Det blev inte historia utan i stället sociologi jag kom att läsa. Det var då nytt som universitetsämne. Torgny Segerstedt hade tillträtt en sociologiprofessur i Uppsala 1947 och Bertil Pfannenstill hade börjat undervisa i ämnet i Lund från 1948. Under 1950-talet formades och utbildades de lärare jag kom att möta under 1960-talets första år. Den första generationen lundasociologer kom från filosofin, psykologin och statistiken; några hade utbildats inom ämnet. Gösta Carlsson blev den förste professorn i ämnet (1958).

Hur uppfattade jag sociologin när jag började 1962? Ämnet var i kontrast till historia och statsvetenskap öppet för såväl aktuella som socialt låga problem. Ämnet var också metodologiskt friare – observationer, samtal och intervjuer med människor, liksom postenkäter, var givna och uppskattade kunskapskällor. I andra ämnen var de förkättrade intervjuerna ingen aktuell metod. I dag är intervjun som källa erkänd bland historiker (”muntlig historia”) och statsvetare (”elitintervjuer”).

Sociologin gav när jag mötte den ett *analytiskt utanför/utifrån-perspektiv* på samhället. Den gjorde det på två olika sätt. Dels sade sociologin explicit att samhällets kärna och viktigaste institutioner inte var de formella institutionerna, utan de informella – att strukturen kunde finnas i det sociala livets säregna och myllrande mångfald.

I Lund var ämnet vid den här tiden entydigt format av den amerikanska sociologin. De lokala stjärnorna från Uppsala och Stockholm hade inte sti-

git upp över horisonten – Torgny Segerstedt och Gunnar Boalt fanns inte på några kurslistor.

George Lundbergs positivistiskt förhoppningsfulla sociologi präglade den grundbok som inledde studiet (Lundberg, Schrag & Larsen, *Sociology,* 1958*)*. Med en cigarill i handen föreläste Sigfrid Malmberg utan manus på teman från Lundbergs lärobok. Han tog ett exempel från morgonens utgåva av *Sydsvenska Dagbladet*. Utifrån det förklarade han ett begrepp eller ett resonemang från läroboken. Med den pedagogiken som grund blev det tydligt att begreppen och deras empiriska exemplifikationer inte var ett och detsamma.

Centrala sociologiska begrepp fick i läroboken utförliga exempel från det amerikanska samhället. Det var inte kulturella minoriteter som samer eller romer som presenterades. Det var Amish-folket som med sina bredbrättade hattar och hästkärror fick illustrera den kulturella särartens speciella logik och fungera som exempel på sub- och kontrakulturernas starka kraft. Det bidrog också till att understryka distansen mellan begrepp och empiriska exempel. Sociologin kom därmed genom sin amerikanska orientering paradoxalt nog att visa samhällsbyggnadens villkor och tillfälligheter. Socialantropologi ingick i grundkursen och gav en förståelse av att världen kunde se mycket annorlunda ut.

Nästa steg i utbildningen var George Homans arbete om *The human group* (1951), en skickligt genomförd sekundäranalys av ett antal sociologiska eller socialantropologiska arbeten. Det var så jag fick upp ögonen för Hawthorne-experimenten och det slags industrisociologi som byggde vidare på dem, inklusive den som ledde fram till human relationsskolan, med dess betoning av skillnaden mellan formella och informella grupper. (Se även Madge 1962.)

Jag läste och tog djupa intryck av Emile Durkheims metodbok (1958). Men den första kärnan i mitt sociologiska habitus blev den amerikanska sociologins dåvarande huvudfåra. Den förmedlades både av en lärobok i funktionalistisk sociologi, Harry Johnsons *Sociology* (1960), och av Robert K. Mertons *Social theory and social structure* (1957), med dess analys av anomiteorin, förståelsen av den politiska maskinen som ett sätt att inkludera invandrargrupperna i det amerikanska samhället; ett exempel på ”latent funktion” (dvs. en funktion som en given institution fyller utan att det sägs öppet) och inte minst kapitlen om vetenskapssociologi. Det var en radikal funktionalism, omöjlig att enkelt inordna i konservativ retorik. Den betydde mycket för att konsolidera mitt första sociologiska habitus.

Gösta Carlsson hade en serie föreläsningar kring Leon Festongers (1957) teori om den kognitiva dissonansen. Långt senare kom jag att återvända till Festingers modell i ett försök att tillämpa den på analysen av ideologisk förändring.[6]

På egen hand tillägnade jag mig Erich Fromms texter om den unge Marx, Marx själv (1969), alienationsproblematiken via Robert Blauner (1964). Särskilt CW Mills blev viktig, såväl *The Sociological Imagination* (1959) som hans böcker om makteliten och tjänstemännen i USA (*The Power Elite,* 1956a, och *White Collar,* 1956b). Och så Levi-Strauss' fascinerande lilla bok om totemismen. Bengt Gesser rådde mig att läsa Thomas Kuhn (1962) och Solla Prices (1963) böcker om vetenskapliga revolutioner och vetenskapens tillväxt.

Med Homans bok i bagaget läste och fängslades jag av Sverre Lysgaards bok, *Arbeiderkollektive*t (1961). Den lyfte fram den tunga insikten att socialitet och starka sociala band inte främst utvecklas i fritt valda sammanhang utan uppkommer som reaktioner på de tvingande gemenskaperna – från familjen och släkten, via grannskapet till värnpliktens och industriarbetets världar. Temat i Lysgaards bok, industriarbetarnas underordning, blev en bro mellan sociologin och mitt politiskt-intellektuella engagemang.

Utöver sociologi studerade jag också filosofi och nationalekonomi. I filosofi var Gunnar Aspelin *Tankens vägar* (1958) utgångspunkten. Den bok jag grundligt och entusiastiskt tillägnade var Karl Poppers *Logic of Scientific Discovery* (1959). Jag läste också nationalekonomi, upp till tre betyg. Det var kurser i mikro- och makroekonomi, en inskolning i keynesiansk teori och ett möte med ekonometrin, 1960-talets nationalekonomiska doxa.

Till detta kom olika praktiska övningar. En del var i form av laborationer, t.ex. hur man skulle förstå hur rykten sprids och förändras när de återberättas i led efter led. Kursen i statistik skulle lära ut hur man räknar ut olika statistiska sambandsmått (Hyman 1955) för hand och på den då moderna facit-snurran.

Ett centralt inslag var de praktiska intervjuövningar som bestod i att man som en del av tvåbetygskursen skulle genomföra formulärstödda intervjuer inom projekt som någon av lärarna vid institutionen bedrev. Jag fick på det viset en inblick i synen på rattfylleri när vi skulle intervjua femton personer,

---

6 "Vara och medvetande. En modell för analys av ideologisk förändring" i *Sociologisk Forskning* 4/1985. Omtryckt i Olofsson (1995).

vitt spridda över Malmö. Då fanns inte den misstänksamhet och den leda vid intervjuer som kommit senare.

Nya sociologiska praktiker

Som amanuens fullgjorde jag dels hjälplärarroller, vid laborationer etc., dels var jag biblioteksamanuens, med ansvar för katalogisering m.m. Jag ordnade t.ex. så att institutionen fick en större bokgåva från franska institutet med franska sociologiböcker som jag valde ut.

1966 var jag dessutom forskningsassistent på Walter Korpis projekt om vilda strejker (Korpi 1968). Min uppgift var att intervjua fack och företagsledningar runt om i Sydsverige. Jag fick se många industrier inifrån: Kockums i Malmö, Stålpressning/Volvo i Olofström, Interconsult i Falkenberg, Scania i Oskarshamn, LM-fabriken i Karlskrona m.fl.

Från nyåret 1967 arbetade jag ett halvår i låginkomstutredningens sekretariat för att förbereda levnadsnivåundersökningen. Det ledde till ett möte med Richard Titmuss (1963) och den engelska fattigdomsforskningen. Det gav mig en förståelse för betydelsen av indikatorer för att mäta levnadsstandard. USA:s ”War on Poverty” visade hur forskning kunde översättas till praktisk reformpolitik.

Samspelet mellan politik och vetenskap

Det finns inga fasta gränser mellan olika sociala praktiker. Det konstaterandet erbjuder både problem och möjligheter för sociologer. I mitt fall gick influenserna oupphörligt mellan å ena sidan det långsiktiga sociologiska arbetet och den ständigt pågående intellektuellt-politiska verksamheten. Influenser gick – och går – oupphörligt i båda riktningarna. Det ”politiska” var i all huvudsak inte praktisk, organisationscentrerad aktivitet, utan mera ett försök att förverkliga idén att bli en modern radikal intellektuell.

De första studentåren fylldes av tidskriftsarbete, mycken och bred läsning och möten. Som student var jag med om att bygga upp en anarkosyndikalistisk aktivitet i Lund, Zenitgruppen. Jag kom med i tidskriften *Zenits* redaktion från 1963. Där var jag aktiv, men inte i *Clarté*, där radikala studenter annars samlades.

I slutet av 1950- och början av 1960-talet öppnades på många sätt en tredje väg inom vänstern i Västeuropa, en som inte var vare sig socialde-

mokratisk eller ortodoxt kommunistisk. Ganska tidigt hade jag kontakter med de danska och norska socialistiska folkpartierna (både som partier som via tidskrifter: *Orientering* resp. *politisk revy*). Jag och andra i Zenitkretsen orienterade oss mot den framväxande europeiska nya vänstern och dess intellektuella uttryck, främst dess tidskrifter.[7]

Intresset var vid denna tid stort för den unge Marx och den humanistiska marxismen. Läsåret 1963–1964 var mitt första förslag till trebetygsuppsats att göra ett arbete om alienationsproblematiken hos Marx. Det förslaget avvisades av handledaren.

Under den perioden, våren och sommaren 1965, skrev vi boken *En ny vänster* (Therborn m.fl. 1966) med Göran Therborn som motor. Boken kom våren 1966 och fick ett kraftigt genomslag. Mina kapitel handlade om rätten, socialpolitiken och ideologin. Det finns en viss marxistisk ton i de sociologiskt präglade texterna, mera utvecklad i Therborns kapitel än i mina.

Projektet i *En ny vänster* var att begripa det svenska samhällets egenart, men också att undersöka varför den svenska arbetarrörelsen var, som det sades, underlagd den ”borgerliga hegemonin”, dvs. varför det kunde finnas en genuin och stark arbetarrörelse som inte var socialistisk. Det var för min del en första formulering av den socialdemokratiska gåtan, som jag sedan kom att ägna år av forskning för att förstå.

Vi hade nära kontakter med *New Left Review*, den intellektuellt ledande tidskriften inom den nya vänstern. Åren 1963–1967 publicerade *Zenit* översatta artiklar av författare som Ernest Mandel, Antonio Gramsci (1957 och 1959), Jean-Paul Sartre (1960), Juliet Mitchell (1969) m.fl. och artiklar om bl.a. Marcuse (*One-dimensional Man* 1964) och Habermas (1962). Vi läste tidigt Althusser-kretsens texter (Althusser 1965 och 1966). Andre Gorz bok från 1965 om den moderna epokens arbetarrörelse var en viktig inspirationskälla för *En ny vänster*.

När ”1968” kom var jag redan formad och politiskt ”gammal” i genera-

---

7 Det var tidskrifter som *New Left Review* i England, *neue kritik* i Tyskland, *International Socialist Journal (ISJ)* i Rom från 1964, *Les Temps Modernes* resp. *Partisans* i Paris. Masperos böcker, och inte minst årsböckerna i *Socialist register* från 1964 var viktiga influenser. Från USA kom *Studies on the Left* och senare också *Monthly Revie;* efterhand också de amerikanska ekonomerna Paul Baran och Paul Swezzy med *Monopoly Capital* (1967), arbeten av Andre Gunder Frank, Samir Amin om den kapitalistiska utvecklingens natur. Senare kom Harry Bravermans bok om *Arbete och monopolkapital.*

tionsmässig mening. Visst var jag med i Båstad och demonstrationen mot Sveriges tennismatch med Rhodesia i maj det året. Nicos Poulantzas (1968) kom till Lund i samma månad – det var en stor inspiration, och viktigt för mig. Inte för att händelser som Båstad och andra elektrifierande moment ska underskattas i sina effekter.

Våren 1969 var jag i Paris, försörjd av mitt lic-stipendium. Jag följde seminarier och föreläsningar med Nicos Poulantzas på Vincennesuniversitetet, och jag lyssnade där också till föreläsningar av Michel Foucault (1965 och 1969) och Etienne Balibar. Jag följde även seminarier med socialhistorikerna Georges Haupt och ekomomen Charles Bettelheim. Det blev många långa dagar på Pantheon-biblioteket St. Géneviève, med grundliga studier av Bourdieus m.fl. metodbok, *Le métier de sociologue* (1968)

Efter återkomsten vidtog åter avhandlingsarbete, trebetygshandledning (som då började för min del), tidskriftsarbete, återigen i *Zenit*. Det nya var starten av Lunds Bokcafé hösten/vintern 1969–1970.

Från början av 1970-talet kom jag därtill att arbeta med två bokserier: Tema Teori på Rabén & Sjögren och Zenitserien på Cavefors. För Cavefors arbetade vi också med en stort anlagd utgåva av Marx & Engels skrifter, varav bara två band utkom innan Cavefors gick i konkurs.

1972–1974 startade det nya tidskriftsprojektet och efterhand förlagsprojektet *Arkiv*. Bakgrunden var ett samarbete med Bernt Kennerström inom en forskargrupp för tv-serien ”Från socialism till ökad jämlikhet” 1971/1972. Vårt honorar använde vi till att starta *Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia*. Artiklar fick vi fram bl.a. för att jag handledde en del studenter i Lund som skrev uppsatser om arbetarrörelse-teman. Bernt hade goda kontakter med Stockholmshistoriker.

Året 1973 fick jag arbete vid den sociologiska institutionen i Köpenhamn. Den flytten hade både push[8] and pulls. Att arbeta i Danmark innebar ett möte med en annan vetenskaplig och teoretisk kultur. Influenserna från den tyska debatten var starka, Habermas inflytande stort. Senare kom en hegelianskt marxism, kapitallogiken, att dominera Sociologisk Institut. Där var denna intellektuella orientering sammankopplad med en starkt studentpolitisk

8 Vid denna tid var det många av dem som var marxistiskt influerade vid institutionen som behandlades ganska hårdhänt av ämnets professor, Joachim Israel, i hans kamp mot dem han kallade ”stalinister” – personer som Bengt Furåker, Göran Therborn m.fl. I den gruppen inkluderas jag. Och jag kände via *Zenit* redan en del av den akademiska vänstern i Danmark.

apparat som hade stort inflytande över både kursernas innehåll och tjänstetillsättningarna.

Relationen sociologi och marxism blev ett viktigt tema för mig i min avhandling. Det framgår tydligt i problemställningen för mitt avhandlingsarbete. Temat blev att förstå kopplingarna mellan klass – organisation – politik – samhälle, de processer som länkar samman dem, effekterna av institutionernas framväxt m.m. Ambitionen var att begreppsliggöra relationen mellan *klasspraktiker* och *organisationsformer*. Jag analyserar de olika organisationsformerna som artikuleringar av de reaktioner som skilda former för förtryck och underordning framföder. Primär och sekundär utsugning alstrar t.ex. reaktiv organisation för att tillvarata och försvara generella reproduktionsvillkor inom politikens sfär, t.ex. försäkringsorienterade utjämnings- och självskyddsorganisationer (typ sjukförsäkringar), som sedan förstatligades, och de subkulturorienterade, subjektorganiserande organisationerna (kultur, sammanhållning etc.). Arbetarrörelsen i sin helhet blev ett strukturerat komplex av dessa olika organisationslogiker.

Detta blev min avhandling 1979, *Mellan klass och stat*. I mångt och mycket tror jag att min analys är teoretiskt adekvat för att begripa arbetarrörelsen som fenomen under en speciell epok, nämligen ”den socialdemokratiska parentesen”.[9] Min analys, i avhandlingen och i andra texter från den tiden, är kanske snarast ett rekviem, en summerande begripelse. Dock finns i den ansatsen en mera generell teori om sociala rörelser, som jag utvecklat i en uppsats från 1988.[10]

Nu kom jag att gå vidare med nästa steg i ambitionen att begripa socialdemokratins egenart. I samarbete med en grupp yngre sociologer i Danmark, med intresse för social- och arbetsmarknadspolitik, organiserade vi ett projekt om ”Arbetarrörelse och välfärdsstat i Västeuropa” (PAVV). För mig innebar det bl.a. en analys av den svenska modellens egenart, och att jag påtog mig att skriva en serie essäer om arbetsmarknads- och arbetslöshetspolitik. Jag kom härigenom att efterhand breda ut mitt tema och få spin-offs

9 Jmf tesen om ”industriarbetarklassen som parentes” inom den mycket längre historien om ”det arbetande folket” i en artikel publicerad i *Zenit* 1976. Den trycktes om som kapitel 3 i Olofsson (1995).

10 Se ”After the working-class movement? An essay on what’s ‘new’ and what’s ‘social’ in the New Social Movements”, i *Acta Sociologica* 1/1988. Den artikeln har nu publicerats i en nyutkommen indisk antologi om moderna sociala rörelser. (Se Olofsson 2014.)

ut i det socialpolitiska fältet – främst genom en inriktning på de samhälleliga formerna för omfördelning av resurser.

Ur detta sprang mitt intresse för social- och arbetsmarknadspolitik, och mera generellt välfärdsstatliga frågeställningar. Reproduktionslogiken, lönearbetets flankering, reallönens församhälleligande, existenskampens socialisering och institutionalisering var kategorier och frågeställningar som användes i analysen av den reformistiska arbetarrörelsen och i försöken att förstå dess egenart. Nu flyttades dessa kategorier över på en analys av politikens innehåll och effekter och till staten själv.

Under 1980- och 1990-talen kom jag att ägna mig åt ett par olika socialpolitiska fält – bostadspolitik, äldre arbetskraft, pensioner, samtidigt med en teoretisk vidgning och aktiv tillägnelse av teoretiker som Karl Polanyi (1957), David Lockwood (1992), Norbert Elias (1991 och 1994), Pierre Bourdieu (1984) och Daniel Bertaux (1981). I flera fall skrev jag kommentarer och introduktioner till svenska utgåvor av deras böcker.

I och med att jag började arbeta i Växjö 1999 med uppgiften att bygga upp ämnet och dess forskarutbildning kom jag att engagera mig i två nya empiriska och teoretiska områden. Å den ena sidan migration, genom att återanknyta till ett intresse för grekisk migration till Sverige som jag varit engagegrad i som uppsatshandledare i början av 1970-talet; ett fält som hade en lokal anknytning till Småland. Det blev ett forskningsprojekt som jag arbetade med i mer än tio år. Ett andra projekt var att ta mig an den expansion av högre utbildning som universitetet i Växjö var ett uttryck för. Vad hade hänt med såväl universiteten som deras utbildningar och studenter? Detta ledde sedan över till studier av det som var utmärkande för just de nya och perifera delarna av det högre utbildningssystemet i Sverige, dvs. de nya akademiska yrkesutbildningarna.

Den forskning vi bedrev om Växjö universitet ledde sedan över i forskningen kring professioner. Det gällde särskilt de nya yrkesutbildningar som syftade fram mot professionella yrken, och de utdelningar som relativt nyligen fogats in i universitetssystemets, de så kallade semi-professionernas utbildningar (lärare, socionomer och sjuksköterskor).

Båda dessa forskningsfält utvecklades i Växjö inom ramen för fruktbara flervetenskapliga miljöer, där (mina) sociologiska insikter och begrepp mötte argument och perspektiv från historia, national- och företagsekonomi, pedagogik, socialt arbete m.fl. ämnen.

Forskning inom dessa områden och de olika teoretiska och metodiska bi-

drag som jag kom att använda mig av lade ytterligare skikt till mitt sociologiska habitus, ytterligare instrument i den intellektuella verktygslådan. Professionsforskningen innebar t.ex. en anknytning inte bara till forskare som Howard Becker (1961), Andrew Abbott (1988) och Eliot Freidson (2001) utan också till det första skiktet i min biografi, nämligen Durkheims och Parsons (1939) sociologi. På liknande sätt kunde jag, under nya förutsättningar, återanvända C. W. Mills och hans idé om sammanlänkningen mellan det biografiska och det historiska i arbetet med de grekiska bybor som kom till Sverige i mitten av 1960-talet, som ledde fram till min och Thomas Thomells bok om *Gavra* (2012).

Sociologisk analys och politiskt engagemang – ”vetenskapsideologin” som problem

Den personliga, kognitiva och institutionella resa jag gjort sedan 1960-talets början har manifesterats på olika sätt; i de artiklar och böcker jag skrivit; i de kurser jag gett och den doktorandhandledning jag ägnat mycket tid åt. Jag ska i detta avsnitt dra fram några av de erfarenheter jag gjort och de lärdomar jag dragit av att försöka hantera det sammansatta sociologiska habitus som jag tillägnat mig. I mitt fall är det samexistensen av element från de marxistiska traditionerna och olika sociologiska traditioner som lett mig till en insikt att olika teoretiska förklaringsmodeller har bestämda gränser för sin relevans och giltighet, kort sagt för sin vetenskapliga legitimitet.

Jag ska ge ett par exempel på teoretiska skenmotsättningar, på vetenskapsideologiska inlåsningar, exempel där komplementära angreppssätt inte setts som alternativa angreppssätt utan som ”felaktiga” teorier som ska bekämpas:

(a) Ett vetenskapspolitiskt exempel; konflikt/konsensus

Det är inte så att sociologisk teori, de metoder och de begrepp som används av sociologer i sin praktik har givna politiska slutsatser – eller för den delen omvänt. Dvs. att om man har en viss uppsättning av politiska värderingar så följer av det att man ska ledas in på bestämda spår av teoretiskt och metodiskt slag. Den tanken har för mig alltid varit svårförståelig.

Idén att Émile Durkheim inte skulle kunna vara användbar för sociologer av radikalt politiskt snitt därför att han definierades som konservativ på grund av att han mera betonar integrationen och sammahållningen än kon-

flikternas roll är egendomlig. Jag stod alltid frågande inför de heta debatter som rasade kring konflikt/konsensus-traditionerna inom sociologin, att det skulle finns en ”god” konflikttradition och därmed per definition en ”dålig” konsensustradition. Visst var det inspirerande att läsa Ralf Dahrendorfs (1959) och Lewis Cosers (1956) arbeten med den betoning de gav konflikttemat. Men just den moraliserande slutsatsen var hopplös.

(b) Moraliserande metodfetischism

En period i slutet av 1980-talet vikarierade jag som professor på socialhögskolans forskningsavdelning i Lund. En förhärskande tankefigur – en vetenskapsideologi – hos många, inte alla, men en majoritet av de talföra doktoranderna var att den kvalitativa forskningen i någon mening var mer värdig och mer moraliskt högtstående än den forskning som arbetade med kvantitativa metoder, statistik till exempel. En sådan forskning ansågs reducera människor till siffror. En omvänd inställning inom sociologin har kanske varit än starkare – utan stora material och avancerad statistisk analys var det inte fråga om ”riktig forskning”. Metodfrågan är i min optik bortom ont och gott – valet av metod är inget moraliskt val. Den avhänger vilket vetenskapligt problem man söker lösa, vilket material man har och vilken ambition man har med sin beskrivning och analys.

Det finns i detta sammanhang också den lite näpna ambitionen där sociologer säger sig vilja ”ge röst åt” eller ”låta komma till tals” – det som kritiker brutalt men rättvist kallar för mikrofonhållandets praktik. Det är förvisso en nyttig och viktig journalistisk praktik, mer lämpad för journalister och berättare än för sociologer. Det enkla mikrofonhållandet är något helt annat än mer systematiska sätt att använda sig av intervjuer, samtal och livsberättelser, för att till exempel kartlägga fattigdomskulturer eller för att skildra det spanska inbördeskriget.[11]

(c) Specialisering vs. ensidighet

Man kan notera stora skillnader mellan den medvetet specialiserade (men ändå om andra sätt medvetne forskaren) och de mera ensidiga och trosvissa företrädarna för ”Den Enda Teorin”, ”Den Enda Metoden”, ” Den Enda Ontologin” etc., de mera militanta riddarna av den enda sanningen. ”Socio-

11 Jfr Oscar Lewis, *The Children of Sanchez* (1961) respektive Ronald Fraser, *Blood of Spain: the experience of Civil War*, 1936–1939 (1979).

login måste…" Allt som inte är av typen X…", "All sociologi som inte har Människan (eller Aktören) i centrum…" eller "Den som inte är metodologisk individualist har inte i vetenskapen att göra".

När den egna positionen upphävs till allmänt gällande norm (princip) blir det på allvar problematiskt. De objekt som sociologen står inför mår givetvis väl av en arbetsmässig specialisering, men inte av ett vetenskapsideologiskt format krav på att vara allmänt rättesnöre. Existensen av många olika teoretiska traditioner, metodologiska förhållningssätt m.m. är inte problemet – det är när teorier och skolor med begränsad räckvidd inte är medvetna om gränsen för de egna utsagornas giltighet och relevans.

(d) Marxismens giltighetsområde

En lärdom från såväl Louis Althusser som den danska idéhistorikern H.J. Schanz (1974) var att ett av marxismens problem var att definiera vad dess teori är en adekvat teori om, vad som var dess legitima giltighetssfär.

Detta handlade för det första om vikten av att skilja mellan den historiska materialismen som programmatisk generell teori och den mer utvecklade och specifika samhällsteorin i Marx huvudverk, *Kapitalet* [12] En andra insikt var nödvändigheten av att skilja mellan marxismen som analytisk och som normativ teori, dvs. mellan marxismen som världsbild, som handlingsorienterande ideologi och som systematisk teori. Min lärdom av debatten under 1960- och 1970-talen var att inordna marxistisk teori i vetenskapens fält, som en teori bland andra. För mig blev marxistisk teori en inspiration för mitt intellektuella arbete.

Jag insåg tidigt att man kunde ha flera olika politiska identiteter fast man var marxist i teorin. Det fanns inte någon entydig förbindelse mellan teoretisk och politisk position. Det var fråga om en lös koppling mellan tankesystem och sociala praktiker.

Formandet av ett sociologiskt habitus

Av de samhällsvetenskapliga traditionerna kom den under tidigt 1960-tal rådande amerikanska mainstream-sociologin att bli det första skiktet i mitt

12 Det är problem jag berör i essän om Marx i *Samhällsvetenskapliga klassiker* (Hansson och Bertilsson 1988), och i första delen av min avhandling från 1979. Jämför även Dahlkvist (1978).

sociologiska habitus. Senare lades ett antal nya skikt av teoretiska traditioner ovanpå denna grund. Därmed omvandlades och utvidgades successivt det sociologiska instrumentariet. Den grundläggande skolningen förmäldes först med den marxistiska traditionen i bred mening, min andra huvudsakliga teoretiska försänkning och prägling. Den sociologiska tradition jag tillägnade mig under 1960-talets första hälft var öppen nog att senare kunna inkludera djupgående prägling av dels olika marxistiska traditioner, fransk epistemologi och den unge Foucaults bländande trollkonster (i boken om vansinnet [1965]); de historiesociologiska och makrosociologiska teoritraditionerna[13] och de internt sociologiska nyorienteringarna; teorier kring social- och arbetsmarknadspolitik och välfärdsstaten. Till sist också teorier kring profession och högre utbildning, där bron bakåt till Bourdieu betytt mycket.

Genom varje nytillskott i det intellektuella och kognitiva bagaget ändras naturligtvis förhållandet mellan de olika delarna (gamla som nya skikt). Denna bild av ett kognitivt habitus kan förefalla eklektisk. Men de olika skikten i detta habitus ska inte förstås som de nerhackade kylskåpsresterna i en pyttipanna. Även om olika problem och frågor angrips bäst med de mest anpassade instrumenteten, ska de olika traditionerna och teorierna vara kongruenta och icke motsägelsefulla. En snickare som bara har hammaren och sticksågen i sin verktygslåda kan inte klara så många uppgifter. En ”monologisk” sociologi, ensträngad i teoretiskt eller metodlogiskt avseende står handfallen inför de flesta intressanta problem. Men principlös mångfald leder å andra sidan lätt till pratig tomhet.

Men slutsatsen är att jag med detta breda och mångskiftande teoretiska och konceptuella instrumentarium, har fått redskap för att hantera många olika slags frågeställningar. Vad det också lett till är att jag blivit mycket uppmärksam på att olika teorier har sina egna specifika utsagoområden, dvs. de är giltiga och relevanta för specifika typer av frågor. När teorier ges alltför omfattande giltighetsanspråk blir de lätt kontradiktoriska. Tillägnelsen av ett brett och mångskiftande instrumentarium har vaccinerat mig mot frestelsen att se en viss typ av teori som allt förklarande, att det finns en *quick fix* för alla analytiska problem.

---

13 Se t.ex. Moore 1966, Anderson 1974, Mann 1986 och Skocpol 1979.

Sociologi – från en disciplin med specialområden till ämnen inom ett differentierat landskap av discipliner

Jag ska avsluta den här essän om min resa med sociologin genom femtio år med att skissera hur ämnets plats i den akademiska arbetsdelningen har ändrats. Det började som ett ämne som successivt fick en rad underområden – bindestrecks-sociologier – till att vi i dag har ett landskap där sociologin är ett ämne i ett mångdisciplinärt fält, delvis befolkat av dess egna barn.

Sociologin som jag mötte den kunde upplevas som ett i grunden schizofrent projekt. Å enda sidan fanns en övergripande ambition att vara den grundläggande samhälls- och beteendevetenskapen, att förstå den samhälleliga helheten, både aktuellt och historiskt. Den sociala strukturen var som begrepp överordnat fält som politik, ekonomi och psykiska processer. Dessa skrevs ju in i sociologisk teori som just samhälleliga delfält, med sina skilda funktioner och sina olika institutionella former. Ett sådant grundperspektiv fanns hos ämnets klassiska författare – Marx, Weber och Durkhem och fram till Parsons. Å andra sidan uppfattades och praktiserades den empirska sociologin i sina olika tillämpningsfält – det som nedlåtande kallades bindestreckssociologin.

Ett sätt att formulera utvecklingen från då till i dag är att sociologin inte blev en på samma gång kognitivt sammanhållen och innehållsligt bred ram för modern samhällsvetenskap.

Från bindestreckssociologin till nya discipliner

Under 1960-talet fanns en kritisk inställning till bindestreckssociologin. Kritiken var nog inte i första hand riktad mot att sociologer ägnade sig åt olika avgränsade empiriska fält i sina undersökningar – om bostäder, massmedia, kriminalitet etc. Problemet var i stället att det som var gemensamt för disciplinen inte band ihop den forskning som gjordes på de olika områdena utan att dessa gled isär och gick sina egna vägar. Var det så att den teoretiska kärnan i ämnet var för svag, eller för abstrakt och oprecis, för att kunna tjäna som en överbryggande och kunskapsgenererande ämnesintegrativ kraft?

Vi kan här tala om avknoppning respektive en flervetenskaplig legering som två grundformer för hur både personer och vetenskapliga områden spjälkas av från det rena sociologiämnet. Det finns därtill en tredje modell för hur nya sociologiska särdiscpliner upprättas. Det sker som en intern specialisering inom redan existerande discipliner.

Den tredje formen kan exemplifieras med några tydliga fall. Inom språkvetenskapen har språksociologin vuxit fram som en subspecialitet, inom musikvetenskapen finner vi musiksociologer. Detsamma gäller för litteratur- och konstsociologin. Dessa ”subsociologier” ingår inte i de bredare sociologiska nätverken vare sig nationellt eller internationellt. De fungerar för dessa ämnen som ett sätt att fånga den samhälleliga inbäddningen av deras forskningsfält.

Utbildningssociologi var i lång tid ett viktigt område inom sociologi, t.ex. hos Bengt Gesser (1985). Det fanns både närhet till och konkurrens med forskare inom pedagogik. Under senare år har en ny utbildningssociologisk gruppering vuxit fram inifrån lärarutbildningen och det pedagogiska fältet. Utifrån en systematisk användning och tillämpning av Bourdieu- traditionen har kretsen kring Donald Broady etablerat en starkt utbildningssociologisk specialisering inom pedagogikinstitutionens ram.

I andra fall kan vi notera hur områden som tidigare i huvudsak hanterades som specialområden inom sociologin har flyttats över till nya ämnen och discipliner. I några fall kan vi notera att de har flyttat in i etablerade ämnen. Det mesta av dagens politiska sociologi bedrivs sannolik inom statsveteskapen, liksom det mesta av massmediasociologin nu har sin hemvist inom medie- och kommunikationsvetenskap. Organisationssociologi är fortfarande ett betydande inslag inom svensk sociologi, men bedrivs i dag även i företagsekonomi, som en av dess huvudkomponenter. Förvisso finns arbetssociologi och arbetsmarknadsforskning kvar på sociologiska institutioner men en betydande del har flyttat över till arbetsvetenskap.

Ett av den svenska sociologins klassiska studieobjekt – socialpolitik, fattigdom och marginalisering – har i betydande utsträckning flyttat över till ämnet socialt arbete. Forskning kring brott och avvikande beteende finns i dag väl representerad i kriminologi och socialt arbete.

Religionssociologi är i dag förankrat vid teologiska fakulteter; medicinsk sociologi vid olika forskningsinstitut och medicinska fakulteter; vetenskapssociologi vid STS-institutioner m.fl.

En ny och växande trend är att forskare med sociologisk bakgrund och skolning deltar i upprättandet av ett antal nya forskningsfält och discpliner, som präglas av en mera systematisk förmälning av sociologiska element med inslag från andra samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner. Det rör sig inte bara om en enkel addition av olika fragment, utan i regel om en egentlig legering när nya disciplinära projekt etableras. Ser man till en rad nya fält

och områden där sociologer spelat en betydande roll för dess uppkomst och etablering blir detta tydligt. Vi kan här nämna centrala områden som teknik och samhälle, genusvetenskap, etnicitet, IMER (internationell migration och etniska relationer), idrottsvetenskap, urbana studier, kulturstudier m.m. Och fler lär det bli … Fritidsvetenskapen och polisvetenskapen står redan i farstun och knackar på dörren.

Vi kan i efterhand se att sociologin kom att fungera som avskjutningsramp för nya forsknings- och undersökningsfält, specialiserade områden som successivt utvecklats till nya, egna discipliner. Det var en liknande process som ledde ett antal forskare från den praktiska filosofin till att bli sociologer. Många inom de senare generationerna av sociologer har byggt upp nya fält och successivt kommit att bli entusiastiska och genuina företrädare för sina nya discipliner och fält.

Konsekvenser

Vad har denna avlövning betytt för sociologin? I dag bedrivs det mycket forskning och undervisning med utgångspunkt i sociologiska texter, metoder och teorier av andra än de som är inskolade och utbildade som sociologer. De ”rena” sociologiska institutionerna, i vars hägn disciplinen förvaltas, utvecklas och förmedlas, får en allt mindre kvantitativ betydelse i ett fält av discipliner som på grund av sin egen inre dynamik alltmer sprider ut sig i den disciplinära rymden och distanserar sig från varandra, som fragmenten från en exploderande supernova.

Tendensen är, som jag tyder den, ett alltmer fragmenterat och allt mer differentierat landskap av sociologirelaterade discipliner. När den första generationen av de nya disciplinernas mödrar och fäder, de som formats inom sociologiämnet, lämnar över till nästa, så går utvecklingen alltmer isär och uttunningen av sociologin blir alltmer markerad. Som när en inbördes gnabbande syskonskara i nästa generation blir en artigt distanserad kusinkrets.

På många sätt kan vi vänta oss ny och spännande forskning och nya begrepp för att fånga samhällsutvecklingen. Men sociologin som ämne står inför samma slags avlövningsprocess som tidigare filosofin gjort, historiskt ett moderämne för de flesta av dagens vetenskaper. Det som då tog årtusenden och århundraden kommer i dag att ske på ett par decennier.

Men det finns också en annan möjlig framtid, som åtminstone i närtid är lite ljusare. Influenser, inflytande och inspiration från de nyutsprungna disciplinerna och forskningsfälten kan påverka den ”rena” sociologins sätt att be-

greppsliggöra problem och utveckla forskningen med nya teorier. Det skulle kunna leda till en vitalisering av ämnet och dess tunga teoretiska apparat. Jag tror att det då i första hand är de nya discipliner som griper fatt i samhällskonstitutiva motsättningar och samhällsomvandlande processer som kan bidra till en sådan vitalisering. Min förmodan är att det inflödet utifrån i första hand kan förväntas komma från några av de självständiga disciplinerna, från etnicitets-, migrations-, genus- och vetenskapsstudiernas fält.

Referenser

I denna lista finns de arbeten som åberopas i kapitlet ovan. I en del fall har bara namnet nämnts i kapiteltexten.

Abbott, Andrew (1988) *The system of professions: an essay on the division of expert labor.* Chicago: University of Chicago Press.

Althusser, Louis (1965) *Pour Marx.* Paris: François Maspero. Sv. uppl. 1968. För Marx. Staffanstorp: Cavefors.

Althusser, Louis (1966) *Lire Le capital.* Paris. Sv. uppl. Att läsa Kapitalet. 1–2. Staffanstorp: Cavefors.

Aspelin, Gunnar (1958) *Tankens vägar: en översikt av filosofiens utveckling.* Stockholm: Almqvist & Wiksell/Geber.

Baran, Paul A. & Paul M. Sweezy (1966) *Monopoly capital: an essay on the American economic and social order.* New York: Monthly Review Press.

Becker, Howard (1961) *Boys in white: student culture in medical school.* Chicago: University of Chicago Press.

Bertaux, Daniel (1981) *Biography and society: the life history approach in the social sciences.* Beverly Hills, California: Sage.

Blauner, Robert (1964) *Alienation and freedom: the factory worker and his industry.* Chicago: University of Chicago Press.

Bourdieu, Pierre (1984) *Homo academicus.* Paris: Éd. de Minuit.

Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste.* London: Routledge.

Bourdieu, Pierre (1993) *La misère du monde.* Paris: Seuil.

Bourdieu, Pierre (1999) *The weight of the world: social suffering in contemporary society.* Oxford: Polity.

Bourdieu, Pierre (2001) *Science de la science et réflexivité: cours du Collège de France 2000–2001.* Paris: Raisons d'agir éditions.

Bourdieu, Pierre, J. C. Chamboredon & Jean-Claude Passeron (1968) *Le métier de sociologue.* Livre 1. Paris: Mouton.

Braverman, Harry (1974) *Labor and monopoly capital: the degradation of work in the twentieth century.* New York: Monthly review press. Sv. uppl. 1985 Arbete och monopolkapital: arbetets degradering i det tjugonde århundradet. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Coser, Lewis A. (1956) *The functions of social conflict.* London: Routledge & Kegan Paul.

Dahlkvist, Mats (1978) *Att studera Kapitalet, Första boken: kommentar och studiehandledning.* Lund: Cavefors.

Dahrendorf, Ralf (1959) *Class and class conflict in industrial society.* London: Routledge.

Durkheim, Émile (1958) *The rules of sociological method.* Chicago: Free Press; Collier-Macmillan.

Elias, Norbert (1978) *What is sociology?* London: Hutchinson.

Elias, Norbert (1987) *Involvement and detachment.* Oxford: Basil Blackwell.

Elias, Norbert (1991) *Civilisationsteori. D. 2, Från svärdet till plikten: samhällets förvandlingar.* Stockholm: Atlantis.

Elias, Norbert & John Scotson (1994) *The established and the outsiders: a sociological enquiry into community problems.* London: Sage.

Festinger, Leon (1957) *A theory of cognitive dissonance.* Stanford, Caliornia: Stanford U.P.

Foucault, Michel (1965) *Madness and civilization: a history of insanity in the age of reason.* New York: Pantheon books.

Foucault, Michel (1969) *L'archéologie du savoir.* Paris: Gallimard.

Fraser, Ronald (1979) *Blood of Spain: the experience of Civil war, 1936–1939.* London: Lane.

Freidson, Eliot (2001) *Professionalism: the third logic.* Cambridge: Polity Press.

Fromm, Erich (1961) *Marx's concept of man: with a transl. from Marx's Economic and philosophical manuscripts.* New York.

Gesser, Bengt (1985) *Utbildning, jämlikhet.* Lund: Arkiv.

Gorz, André (1965) *Arbetarrörelsen i överflödets samhälle.* Stockholm: Rabén & Sjögren.

Gramsci, Antonio (1957) *The modern prince and other writings.* London: Lawrence & Wishart.

Gramsci, Antonio (1959) *Oeuvres choisies.* Paris: Ed. Sociales.

Habermas, Jürgen (1962) *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft.* Neuwied am Rhein: Luchterhand.

Hansson, Björn & Margareta Bertilsson (red.) (1988) *Samhällsvetenskapens klassiker.* Lund: Studentlitteratur.

Homans, George Caspar (1951) *The human group.* London: Routledge & Kegan Paul.

Hyman, Herbert Hiram (1955) *Survey design and analysis: principles, cases and procedures.* New York: Free Press.

Johnson, Harry M. (1960) *Sociology: a systematic introduction.* London: Routledge & Kegan Paul.

Korpi, Walter (1968) *Vilda strejker inom metall- och verkstadsindustrien: en rapport till Svenska Metallindustriarbetareförbundet.* Stockholm: Förb.

Kuhn, Thomas S. (1962) *The structure of scientific revolutions.* Chicago: University of Chicago Press.

Lewis, Oscar (1961) *The children of Sánchez: autobiography of a Mexican family.* New York: Random House.

Lévi-Strauss, Claude (1963) *Totemism*. Boston: Beacon Press.

Lockwood, David (1992) *Solidarity and schism: 'the problem of disorder' in Durkheimian and Marxist sociology.* Oxford: Clarendon.

Lundberg, George A., Otto N. Larsen & Clarence C. Schrag (1958) *Sociology.* New York: Harper & Brothers.

Lysgaard, Sverre (1961) *Arbeiderkollektivet: en studie i de underordnedes sosiologi.* Oslo: Universitetsforlaget.

Madge, John (1962) *The origins of scientific sociology.* New York: Free press.

Mandel, Ernest (1968) *Inledning till marxismens ekonomiska teori.* Staffanstorp: Cavefors.

Mann, Michael (1986) *The sources of social power. Vol. 1, A history of power from the beginning to A.D. 1760.* Cambridge: Cambridge University Press.

Marcuse, Herbert (1964) *One dimensional man; studies in the ideology of advanced industrial society.* Boston: Beacon Press.

Marx, Karl (1969) *Kapitalet: kritik av den politiska ekonomin. Bok 1, Kapitalets produktionsprocess.* Staffanstorp: Cavefors.

Merton, Robert K. (1957) *Social theory and social structure.* Glencoe, Illinois: Free Press.

Mills, C. Wright (1956a) *The power elite.* New York: Oxford University Press.

Mills, C. Wright (1956b) *White collar: the American middle classes.* London: Oxford University Press.

Mills, C. Wright (1959) *The sociological imagination.* London: Oxford University Press.

Mitchell, Juliet (1969) *Kvinnorna – den längsta revolutionen.* Lund: Zenit.

Moore, Barrington (1966) *Social origins of dictatorship and democracy: lord and peasant in the making of the modern world.* Boston: Beacon.

Olofsson, Gunnar (1979) *Mellan klass och stat: om arbetarrörelse, reformism och socialdemokrati.* Lund: Arkiv.

Olofsson, Gunnar (1995) *Klass, rörelse, socialdemokrati: essäer om arbetarrörelsens sociologi.* Lund: Arkiv.

Olofsson, Gunnar (2014) ”From the Working-Class Movement to the New Social Movements” ss. 33–59 i Savyasaachi & Ravi Kumar (red.) *Social Movements. Transformative Shifts and Turing Points.* New Delhi och Oxford: Routledge.

Olofsson, Gunnar & Thomas Thomell (2012) *Gavra: historien om en grekisk by och dess invånare.* Lund: Arkiv.

Parsons, Talcott (1939) ”The Professions and Social Structure” i *Social Forces*, vol. 17, nr 4, ss. 457–467.

Polanyi, Karl (1957) *The great transformation: the political and economic origins of our time.* Boston: Beacon Press.

Popper, Karl (1959) *The logic of scientific discovery.* London: Hutchinson.

Poulantzas, Nicos (1968) *Pouvoir politique et classes sociales de l’état capitaliste.* Paris: Maspero. Sv. uppl. (1970) Politisk makt och sociala klasser. Mölndal: Partisan.

Price, Derek J. de Solla (1963) *Little science, big science.* New York: Columbia U.P.

Sartre, Jean-Paul (1960) *Critique de la raison dialectique:* (précédé de Questions de méthode.). Paris: Gallimard.

Schanz, Hans-Jørgen (1974) *Til rekonstruktionen af kritikken af den politiske økonomis omfangslogiske status.* Aarhus: Modtryk.

Skocpol, Theda (1979) *States and social revolutions: a comparative analysis of France, Russia, and China.* Cambridge: Cambridge Univerity Press.

Therborn, Göran m.fl. (1966) *En ny vänster: en debattbok.* Stockholm: Rabén & Sjögren.

Titmuss, Richard M. (1963) *Essays on ”the welfare state”.* London: Unwin University Books.